

Examen HAVO
2017

tijdvak 2
maandag 19 juni
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 28 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 69 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Strafrecht op festivals

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 4 en tabel 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Op festivals worden drugs gebruikt. In Nederland is het produceren en verhandelen van drugs in strijd met de wet. In 2014 werd op het Lowlands-festival voor het eerst een zogenaamde 'strafrechtstraat' ingesteld. Hier werden festivalgangers met te veel drugs in hun bezit, direct bestraft (tekst 1). In navolging van Lowlands werd ook op het Amsterdam Dance Event (ADE) een strafrechtstraat ingesteld (tekst 2 en tekst 3).

In tabel 1 staan politiecijfers over drugsdelicten in 2012. In tekst 4 staan enkele onderzoeksgegevens uit 2013 over ecstasygebruik.

Lees de regels 1 tot en met 42 van tekst 1.

- 2p 1 Leg uit welke conclusie je uit dit tekstdeel kunt trekken met betrekking tot de strafbaarheid en strafwaardigheid van drugsgebruik op festivals. Ondersteun je conclusie met een verwijzing naar de tekst.

Lees de regels 43 tot en met 67 van tekst 1.

Het opleggen van straf beoogt verschillende doelen en functies zoals vergelding.

- 2p 2 Leg van twee andere doelen van straf uit dat die nagestreefd kunnen worden met het opleggen van een geldboete aan iemand die 5 of meer xtc-pillen heeft.

Lees de regels 43 tot en met 67 van tekst 1.

De mogelijkheid voor het opleggen van een strafbeschikking bestaat sinds 1 februari 2008. Voor sommige delinquenten pakt de strafbeschikking negatief uit. Voor justitie werd een bestaand probleem er kleiner door.

- 2p 3 Welk probleem van justitie in Nederland wordt met de strafbeschikking kleiner? Leg je antwoord uit.

Lees tekst 2 en zie de regels 64 tot en met 67 van tekst 1.

Op Lowlands ging bijna 80% van de betrapten ter plekke akkoord met de boete. Bij het Amsterdam Dance Event was dat minder dan 50%. Dat is een groot verschil. Terwijl de politie op Lowlands strengere richtlijnen hanteerde dan in Amsterdam en de boetebedragen niet veel verschilden.

- 2p 4 Welk ander gegeven uit tekst 2 kan verklaren dat in Amsterdam de bereidheid om de boete meteen te voldoen, kleiner was dan op Lowlands? Leg je antwoord uit.

Drugsbezit kan zowel met preventief als met repressief beleid aangepakt worden.

- 2p 5 Is de 'strafrechtstraat' een voorbeeld van repressief of preventief beleid? Verklaar je antwoord.

Lees tekst 3.

De minister wil opheldering over een verschil in de richtlijn die in Amsterdam werd toegepast in vergelijking met de rest van het land.

- 2p 6 Leg uit wat de opheldering die de minister wil over dat verschil met de rechtsstaatgedachte te maken heeft.

Theorieën die crimineel gedrag verklaren, kunnen een bepaalde aanpak ondersteunen.

- 2p 7 Door welke theorie wordt de harde aanpak van Van der Steur ondersteund? Leg je antwoord uit.

Bekijk tabel 1.

In tabel 1 staan politiecijfers over het aantal verdachten van drugsdelicten. Politiecijfers geven niet precies weer wat de werkelijke omvang van de gepleegde criminaliteit is.

- 3p 8 – Geef twee redenen waarom men op basis van deze tabel niet kan bepalen hoe groot de werkelijke omvang van de drugscriminaliteit in 2012 was.
– Leg uit welke gegevens men nodig heeft om een aanvullend inzicht te verkrijgen met preciezere cijfers.

Lees tekst 4.

In het jaarbericht 2015 van de nationale drugsmonitor staat dat er signalen zijn van een toename van ecstasygebruik op festivals.

- 2p 9 – Geef een omschrijving van de differentiële associatietheorie van Sutherland.
– Leg uit hoe je met behulp van de differentiële associatietheorie van Sutherland het hoge percentage gebruikers kunt verklaren.

Opgave 2 Politiek en klimaat

Bij deze opgave horen de teksten 5, 6 en 7 uit het bronnenboekje.

Inleiding

De discussie rond het klimaatbeleid van overheden, speelt zich af op verschillende politieke niveaus. Tijdens de klimaatop in Parijs in december 2015 worden leden van de Europese Commissie door lobbyisten uit het bedrijfsleven getraakteerd op een diner (tekst 5). De internationale waakhonden Corporate Accountability International (Boston) en Corporate Europe Observatory (Brussel) houden de lobbyorganisaties van bedrijven in de fossiele sector scherp in de gaten. In Nederland kwamen de partijleiders Samsom (PvdA) en Klaver (GroenLinks) in de aanloop naar de klimaatop met een initiatiefvoorstel voor een nieuwe klimaatwet (tekst 6). Verschillende politieke partijen in de Tweede Kamer hebben ieder hun eigen opvattingen over het gewenste klimaat- en milieubeleid (tekst 7).

Lees de regels 1 tot en met 31 van tekst 5.

De Europese Commissie heeft verschillende taken.

- 1p 10 Geef een taak van de Europese Commissie waarop de lobby van het bedrijfsleven is gericht.

Lees de regels 1 tot en met 31 van tekst 5.

Werkgeverskoepel BusinessEurope en de bedrijven die in tekst 5 genoemd worden treden op als pressiegroepen. Pressiegroepen willen, net als politieke partijen, hun wensen in beleid vertaald zien. Er zijn echter ook verschillen tussen pressiegroepen en politieke partijen.

- 2p 11 – Leg aan de hand van een citaat uit de regels 1 tot en met 31 van tekst 5 uit, welk verschil er bestaat tussen pressiegroepen en politieke partijen.
– Geef ook nog een ander verschil tussen pressiegroepen en politieke partijen.

Lees de regels 32 tot en met 74 van tekst 5.

In het spoor van de tabaksproducenten gaf Exxon rond de 30 miljoen uit aan onderzoekers en activisten die in de media hun twijfels wilden uiten over het klimaatprobleem. Volgens Tamar Lawrence-Samuel van Corporate Accountability International blijkt uit de Exxon-affaire dat de fossiele industrie dezelfde lobbymethoden hanteert als eerder de tabaksindustrie. De tabaksindustrie probeerde de risico's van het roken te bagatelliseren. En Exxon zou ten aanzien van het klimaatprobleem hetzelfde bereiken als dat probleem door de media op een andere manier zal worden gepresenteerd: niet meer als een groot politiek probleem maar als een onderwerp van een discussie tussen wetenschappers.

- 2p **12** Welke theorie over de invloed van de media is te herkennen in deze strategie van Exxon? Leg je antwoord uit.

Lees de regels 1 tot en met 34 van tekst 6.

Samsom en Klaver zijn lid van de Tweede Kamer.

- 3p **13** – Bij welke hoofdtaak van de Tweede Kamer hoort het maken van een initiatiefwet?
– Noem nog twee andere formele middelen die de Kamer heeft om deze taak te kunnen uitvoeren.

Lees de regels 1 tot en met 34 van tekst 6.

Samsom is van de PvdA en Klaver van GroenLinks. In 2015 is de PVDA een coalitiepartij en GroenLinks een oppositiepartij. Samsom en Klaver werken samen aan een wetsontwerp.

- 2p **14** Leg uit waarom het ongebruikelijk is dat een regeringspartij en een oppositiepartij samen een wetsvoorstel indienen.

Lees de regels 1 tot en met 34 van tekst 6.

Een gezond milieu is een collectief goed.

- 3p **15** Geef drie kenmerken van een gezond milieu waaruit blijkt dat het een collectief goed is.

De VVD is huiverig voor het maken van dwingender milieuafspraken (*regels 22 tot en met 24 van tekst 6*).

- 3p **16** – Welke ideologie hangt de VVD aan?
– Verklaar de huiver voor dwingende milieuafspraken op basis van twee ideeën uit die ideologie.

Lees de regels 35 tot en met 72 van tekst 6.

Tekst 6 gaat over de omzetting van wensen ten aanzien van het klimaat in overheidsbeleid. Het systeemmodel van het politieke proces verdeelt die omzetting in drie fasen.

- 4p 17
- Noem de drie fasen van de omzetting.
 - Geef bij elk van de drie fasen een actor die in tekst 6 genoemd wordt.
 - Leg uit wat elk van de actoren bijdraagt aan die fase in de omzetting.

Gebruik tekst 7.

De standpunten a, b en c in tekst 7 komen uit de verkiezingsprogramma's van het CDA, de PVV en de SP.

- 6p 18
- Welk standpunt hoort bij welke partij?
 - Beargumenteer je keuze op basis van een kenmerk van de politieke stroming dat in het standpunt te herkennen is.
 - Geef ook de naam van die politieke stroming.

Opgave 3 Computerspellen: onschuldig vermaak?

Bij deze opgave horen de teksten 8, 9 en 10 uit het bronnenboekje.

Inleiding

De invloed van computerspellen op het gedrag van kinderen en jongeren is regelmatig onderwerp van discussie. Begin 2016 verschenen er twee onderzoeken met betrekking tot verschillende aspecten van dit onderwerp.

In tekst 8 komt Karin Fikkers aan het woord. Zij heeft aan de Universiteit van Amsterdam promotieonderzoek gedaan naar de mogelijke gevolgen van game-geweld op agressie onder jongeren. Tekst 9 gaat over een onderzoek van Frans Folkvord van de Radboud Universiteit Nijmegen, waaruit blijkt dat spelletjes van snoepabrikanten grote invloed hebben op kinderen.

Ter bescherming van kinderen tegen schadelijke reclame heeft de Stichting Media Rakkers, de *Jeugd Reclame Wijzer* in het leven geroepen (tekst 10).

Lees tekst 8.

Over de invloed van de media bestaan verschillende theorieën, zoals de cultivatietheorie, de framingtheorie, de agendasettingtheorie en de selectieve perceptietheorie.

- 2p 19
- Leg uit welke van deze vier theorieën het beste aansluit bij de bevindingen van Fikkers. Betrek in je antwoord:
- de naam en een omschrijving van de theorie.
 - een gegeven uit tekst 8.

- Jonge kinderen worden gemakkelijk beïnvloed.
- 3p 20 – Geef een omschrijving van het begrip referentiekader.
– Leg aan de hand van het begrip referentiekader uit waarom jonge kinderen makkelijker beïnvloed kunnen worden door reclameboodschappen in spelletjes dan ouderen.
– Ondersteun je uitleg met een citaat uit tekst 9.

Lees tekst 9

Dat reclamemakers in vergelijking met 25 jaar geleden steeds meer moeite moeten doen om het publiek met hun reclame te bereiken, heeft onder andere te maken met technologische ontwikkelingen.

- 2p 21 – Noem een technologische ontwikkeling waardoor het kijkgedrag van mensen is veranderd.
– Leg uit op welke wijze dat veranderde kijkgedrag leidt tot een probleem voor makers van televisiereclame.

Lees tekst 10.

In tekst 10 is te lezen hoe de Stichting Media Rakkers probeert om kinderen te beschermen tegen schadelijke reclame. In het voorstel is een liberaal uitgangspunt te herkennen omdat de overheid de regulering aan de markt overlaat. Er is echter ook een confessioneel uitgangspunt in te herkennen.

- 2p 22 Welk confessioneel uitgangspunt is te herkennen? Leg je antwoord uit.

Opgave 4 Onrust bij De Telegraaf

Bij deze opgave horen tekst 11 en 12 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Dagbladen en tijdschriften kampen al jaren met verminderde advertentie-inkomsten en een dalende oplage. In een poging de omzetsdaling te stoppen, kondigt de directie van *De Telegraaf* in mei 2015 aan dat ze van plan is om deelredacties als *Telesport*, *De Financiële Telegraaf*, *Vrouw* en *Privé* te verzelfstandigen. Dit plan stuit op verzet van de redactie.

Lees de regels 1 tot en met 18 van tekst 11.

De twee problemen die in de tekst worden beschreven (minder advertenties en minder abonnees) kunnen elkaar versterken.

- 2p 23 – Noem de naam van dit verschijnsel
– Leg uit op welke manier deze ontwikkelingen elkaar kunnen versterken.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Lees de regels 19 tot en met 32 van tekst 11.

Volgens oud-voorzitter van de Bond van Adverteerders ontstaat er weer behoefte aan kwalitatieve, gedegen journalistiek die onafhankelijk is. Dat soort journalistiek past de journalistieke normen toe.

- 3p **24**
- Geef drie journalistieke normen.
 - Leg met behulp van één van die normen uit hoe de kwaliteit van een journalistiek product daarmee wordt gewaarborgd.

Lees de regels 33 tot en met 55 van tekst 11.

De directie bekijkt de mogelijkheid om het journalistieke product, *De Telegraaf*, op te splitsen in een aantal deelproducten die elk een specifieke doelgroep gaan bedienen.

- 2p **25**
- Met welk begrip wordt dit verschijnsel (het splitsen in deelproducten) aangeduid?
 - Welk doel zou de directie met deze verandering kunnen nastreven?

Uit tekst 11 blijkt dat er een belangenconflict is tussen directie en redactie van *De Telegraaf*. De directie van een krant heeft een ander belang dan de redactie. De relatie tussen directie en redactie is vastgelegd in een document.

- 4p **26**
- Hoe heet het document waarin die relatie tussen directie en redactie is vastgelegd?
 - Wat is het belang van de directie en wat is het belang van de redactie?
 - Beschermt dat document meer de directie tegen bemoeienis van de redactie of beschermt het document meer de redactie tegen bemoeienis van de directie?

Lees tekst 12 en zie tekst 11.

De Telegraaf schrijft in tekst 11 dat een krachtige publieke omroep de uitgevers beconcurrereert (regels 15 tot en met 18 van tekst 11). *De Telegraaf* noemt niet de concurrentie met de commerciële omroepen, terwijl uit tekst 12 blijkt dat het marktaandeel van de commerciële omroepen samen groter is dan dat van de publieke omroep.

- 2p **27**
- Welke concurrentie ervaart *De Telegraaf* van de Publieke Omroep?
 - Waarom wordt de concurrentie van de publieke omroep wel als probleem genoemd en de concurrentie van de commerciële omroep niet?

Hoewel er commerciële zenders zijn, houdt de overheid de publieke omroep in stand om een aantal doelstellingen uit de mediawet te realiseren. Onder andere het streven naar pluriformiteit en dat er kwalitatief hoogstaande programma's uitgezonden moeten worden.

- 2p **28**
- Geef een andere doelstelling van het mediabeleid die onze overheid probeert te bereiken met de publieke omroep. Leg je antwoord uit.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.